

DR. MARKO ŠTEPEC, ZGODOVINAR

Če želimo ravnati dobro – BODIMO DOBRI ZDAJ

Dr. Marko Štepec je odličen zgodovinar, muzealec, humanist in avtor knjig, ki že od sredine osemdesetih let prejšnjega stoletja raziskuje v Muzeju za novejšo in sodobno zgodovino ter se uvršča v sam vrh poznavalcev prve svetovne vojne.

 DR. JOŽE MOŽINA

“

Na predavanjih so me večkrat vprašali, ali je zgodovina učiteljica življenja. Zadnje čase raje rečem, da ves čas ponavljamo napake.

□ Sašo Kovačič

Minila je 110. obletnica začetka soške fronte. Kako je do soške fronte sploh prišlo, saj sta bili Avstro-Ogrska in Italija pred začetkom vojne v zavezništvu?

Avstro-Ogrska, Italija in Nemčija so bile v zavezništvu praktično od leta 1882. Ko se je prva svetovna vojna začela, je Italija izkoristila člen te pogodbe in zaradi avstro-ogrske vojne napovedi Kraljevini Srbiji tej naprtila krivdo za začetek vojne, se oklicala za nevtrarno

in začela barantati tako z Avstro-Ogrsko kot z antantnimi silami. Njen cilj je bil predvsem uresničiti svoje narodne in iredentistične cilje v smislu osvoboditve neosvobojenih bratov, kot je to imenovala njena propaganda. Zahtevala je obalna mesta, kjer je živel italijansko prebivalstvo, pri zahtevah po razmejitvi po razvodu Soče in Save pa je trčila na Avstro-Ogrsko, ki tega ni bila pripravljena sprejeti. Trst je bil za Avstro-Ogrsko ključno пристanišče, in če je Avstro-Ogrska morda še bila prip-

ravljena popuščati na Tridentinskem, je bila pri Trstu odločnejša. To je bilo dovolj, da je šla Italija k zaveznikom, podpisan je bil Londonski sporazum, ki je Italijo potem obvezal, da v enem mesecu napove vojno. V tem času je bila Avstro-Ogrska že devet mesecev v vojni in niso želeli izzivati Italijanov niti z gradbenimi deli, čeprav so nekateri poveljniki, kot je bil Conrad von Hötzendorf, že slutili, da bi se lahko Italija izneverila kot zaveznica, in so že prej načrtovali preventivno vojno.

Kaj vas je formiralo v tako velikega poznavalca in raziskovalca soške fronte? Enkrat ste priznali, da ste z njo obsedeni. V raziskovalnem smislu, seveda.

V začetku 80. let, ko sem bil študent zgodovine, sem začel malce bolj intenzivno hoditi na ta območja – Krnsko pogorje – in se tam srečal z materialnimi ostanki, s strelskimi jarki. Vprašal sem se, kako da kot zgodovinar, ki na izpitih dobivam kar dobre ocene, o tem pravzaprav nič ne vem. To je bil tisti prvi impulz, da sem se začel zanimati in ugotovil, da pravzaprav ne obstaja veliko knjig o tem dogajanju.

Vrniva se v tiste rove 110 let nazaj. Avstrijci so takrat depilirani, imajo vzhodno bojišče, kjer najprej propadejo, Italijani jih potem napadejo iz za hrbta, kljub temu pa prve strele na soškem bojišču sprožijo Avstrijci. Kako se je to zgodilo?

To je za ta naš prostor danes še bolj zanimivo, ker jih sproži, uradno imenovan, veliki admiral Anton Haus iz Tolmina, ki govori slovensko in gre malce na živce svojim častnikom, ki ne razumejo slovanskih jezikov. Po obrambnem načrtu takoj, ko Italija napove vojno, izpluje avstro-ogrska mornarica na čelu z ladjo Viribus Unitis in zasuje Ancono in še nekatera bližnja pristaniška mesta s topovskim ognjem. Franc Žele, ki je bil slovenski mornar, opisuje grozo, ko civilisti občutijo, da vojna ni le neka diplomacija, ampak predvsem kruta grobost. Italijani so na soškem bojišču počasni in začnejo boje mesec prepozno in tako zamudijo začetni trenutek presenečenja, ki bi ga lahko izkoristili, saj Avstro-Ogrska ni imela dovolj vojakov.

Šlo je pravzaprav za spopad dveh vojaških konceptov. Avstro-ogrska vojska je namreč imela slabe izkušnje z vzhodnega bojišča, potem sta tukaj še nasprotujoča si poveljniška koncepta staromodnega Luigia Cadorna in izkušenega feldmaršala Svetozarja Borojeviča. Kako usodno je bilo, da je šlo za tako različna tipa?

Avstrijci so se morali na vzhodnem bojišču boleče naučiti, da se morajo vkopati. Koncepta vkopavanja leta 1914 Avstro-Ogrska namreč ni imela. Recimo 17.

pehotni polk, ključna slovenska enota, je po teh umikih zdesetkan – število vojakov pade praktično na 500 s prvotnih 5.000. To ne pomeni, da so vsi ostali izgubili življenje, izgubilo ga je namreč 12–14 odstotkov vojakov, vsi ostali so bili ujeti, ranjeni, pogrešani in izločeni iz vojnega stroja. Avstro-ogrska vojska se potem umakne proti Beskidom in Karpatom v Galiciji in se tam začne vkopavati v težkih zimskih razmerah. Zaradi težav s sanitetno službo in pomanjkanja zdravnikov na terenu vzpostavljajo to, kar imamo danes za značilnost prve svetovne vojne: razvejane zaledne sisteme in militarizacijo vsakdanjega življenja. Vse to so morali Italijani nadoknaditi na soškem bojišču.

Koliko civilnih oseb oziroma prateža je bilo potrebnih na enega vojaka na fronti?

Od pet do 20 delavcev (med njimi številne ženske ali ujetniki) je bilo potrebnih, da se je v prvi svetovni vojni preživelo enega vojaka na prvi bojni črti. Čeprav so bila na vseh bojiščih obdobja, ko ni oblikovane bojne črte in ni jasne meje med zaledjem in bojiščem. Takrat so civilisti prepuščeni vojaškemu nasilju, npr. na balkanskem bojišču, v Galiciji, po preboju pri Kobaridu. Načeloma pa od leta 1915 naprej strelski jarki postanejo glavna značilnost prve svetovne vojne. Ta pozicijska vojna ni tako povsem statična, kot se običajno razume, ampak bojišče »diha« od topniške priprave pred ofenzivami, umika branilcev iz strelskega jarka do preusmeritve napadalčevega topniškega ognja proti zalednim četam in napadov pehote. V tem lahko prepoznamo za strelske jarke značilni ples smrti. V zaledju pa se ustvarjajo preskrbovalni, sanitetni in drugi zaledni sistemi, kjer se dogaja vse mogoče.

Napisali ste tudi izjemno knjigo Življenje v zaledju soškega bojišča, ki je pravzaprav vaš dopolnjen doktorat. Na prvi strani so otroci in žena, ki orjejo, ker ni bilo moža.

To je slika, ki pove veliko o vojni resničnosti v zaledju soškega bojišča. Zgodi se 11 italijanskih napadov, še največji dosežek je zasedba Krna in Gorice avgusta 1916. Sledi premik vojakov na nove položaje, približno 12,5 kilometra proti Kostanjevici na Krasu, do nove bojne črte, kjer se nadaljujejo trdi boji. Za vse te na obeh straneh bojne črte na soškem bojišču skupaj pade do 300.000

“

Avstrijci so se morali na vzhodnem bojišču boleče naučiti, da se morajo vkopati. Koncepta vkopavanja leta 1914 Avstro-Ogrska namreč ni imela.

vojakov. To je v razmerju ena proti tri v škodo napadalcev. Na bojišču so bile življenjske razmere nemogoče, širile so se bolezni. Vojaki so bili praviloma na fronti od 14 dni do tri tedne, posebej na Krasu so vojaki trpeli zaradi pomanjkanja vode, živeli so v slabih higienskih razmerah, na vmesni črti je bilo veliko nepokopanih trupel. Topniške priprave so trajale od tri ure do nekaj dni, kar ni nič v primerjavi z zahodnim bojiščem, kjer so trajale od 14 dni do tri tedne.

Ljudje z območja bojev zapuščajo svoje domove in odhajajo v treh večjih valovih v begunstvo; četrtega malo pozabljamo, to je val, ko se italijanski in furlanski prebivalci skupaj z italijansko vojsko umaknejo v času avstro-ogrskega in nemškega preboja proti reki Piavi.

Vi ste res skrbnik naše bogate dediščine, ki je nastala v tem času in je v veliki meri prišla tudi v muzej. Morda bi nekaj teh predmetov pokazala, da bi s tem opozorila naše gledalce, da naj bodo pozorni na to dediščino doma, saj se še vedno marsikaj najde.

Najprej malce nenavaden predmet. Gre namreč za uhane iz človeških las. Neznani češki vojak je na železniški postaji v Logatcu jeseni 1917 stopil z vlaka k družini postajenačelnika, ki jo je videl na postaji. Materi štirih otrok, ki so opazovali vojaške transporte, je zaupal, da ima slab občutek zaradi vojne, v katero je namenjen, zato ji je izročil uhane, ki so bili spomin na dom, na zaročenko, češ naj jih, če se ne vrne, dajo najmlajši punčki, ki je bila takrat stara dve leti. Vojak se seveda ni vrnil. Ko smo raziskovali, smo ugotovili, da je bilo to v času, ko so šle množice vojakov preko Ljubljane – dnevno preko 120 vlakovnih kompozicij, ki so med drugim močno poškodovale borovniški most južne železnice. To je bilo v času preboja pri Kobaridu, za katerega je bilo

treba prepeljati 70.000 konj in množico vojakov novooblikovane 14. armade. V tej množici se je seveda ta neznani češki vojak izgubil. Majda, ta deklica, je odrasla, se poročila in uhanne hranila 100 let, njena hčerka, ki je bila knjižničarka do upokojitve v Narodnem muzeju Slovenije, je ob 100. obletnici, točno leta 2017, te uhanne prinesla v muzej, kjer smo jih vključili v stalno zbirko in to zgodbo radi povemo. Obiskovalci muzeja si jih lahko ogledajo na stalni razstavi v sobi, namenjeni prvi svetovni vojni.

Tukaj imam še tipičen znak soške armade. Vojaki, ki so bili del Borojevičeve 5. armade, so morali te znake kupiti, niso jih dobili zastonj, denar pa je šel običajno za dobrodelne namene, za rehabilitacijo vojakov in podobno. Znaki so bila ena posebnost in značilnost avstro-ogrskih vojske. Mislim, da nobena druga armada v tem času nima tolikšne tradicije izdelovanja znakov, vezanih na bojišča in vojaške enote.

S seboj imam še častniško identifikacijsko ploščico, kakršno so avstro-ogrski častniki in vojaki – malce skromnejše izdelane – nosili všite v hlačah ali v žepu. V tej kovinski identifikacijski izkaznici je bil shranjen listek z osnovnimi podatki o vojaku. V tem konkretnem primeru sta se ohranila celo dva, zaradi označenih boleznih povsem popisana listka.

Prinesel sem tudi razglednico. Razglednice so bile poleg pisem in paketov edini stik s svojci in propaganda jih je množično izkoriščala. V muzeju smo posebej ponosni, da hranimo unikatne izdelke, kot je ta serijska dopis-

“

Razglednice so bile poleg pisem in paketov edini stik s svojci in propaganda jih je množično izkoriščala.

nica z znakom soške armade, slovenski vojak drugega gorskega strelskega polka pa jo je okrasil in narisal risbo ter jo poslal gospodični Čeligoj v Pivko – takratni Šentpeter na Krasu. Eno razglednico je poslal vojak prvega, drugo pa vojak drugega gorskega strelskega polka, ki je pravzaprav najbolj legendarna slovenska enota po številu moštva. Zaslodela pa je po bojih na Škabrijelu in tako naprej.

Morda lahko pokažem še nekaj slovenskih propagandnih razglednic. Če jih pozorno pogledamo, so večinoma, razen tistih prvih iz leta 1914, ki jih niti nisem prinesel s seboj in so res vojno hujskaške, malce drugačne. Risali so jih Maksim Gaspari, Ivan Vavpotič, Anton Koželj, Hinko Smrekar, Helena Vurnik in Valentin Hodnik. Večinoma jih lahko »beremo« kot nekakšen krik proti vojni ali pa so polne melanholije, domotožja, kar je za propagando nenavadno. Vsaj nekaj jih je bilo tudi prepovedanih, kot je Oj, ta mrtvaški boben. Seveda v vojni, kjer je vse prepleteno s smrtjo, ni popularno govoriti, da se vojaki z vlaki množično vozijo na bojišče, morišče, kjer umirajo.

V muzejih hranimo nekaj originalnih dnevnikov in tukaj je en zanimiv primer Jožeta Triplata iz Most pri Ži-

rovnici, pisan v verzih in z risbami, ki so na prvi pogled malce okorne, a kljub vsemu narejene s kar nekaj talenta. Vse to ohranja spomin na preživetje vojno izkušnjo. Naj dodam, da so se po vojni nekateri slovenski vojaki, kot je bil recimo Martin Muc, vračali domov do leta 1927, nekateri pa se sploh niso nikoli vrnili. Ostali so v Rusiji, številni so bili v ujetništvu in so se v zaledju vzhodnega bojišča poročili, mnogi pa so se izgubili v metežu revolucije, kjer so sodelovali na obeh straneh ter zapustili precej pisnega gradiva.

V tej zmedi avstro-ogrsko armada razpada, ko se umika s soškega bojišča tudi preko slovenskega ozemlja in pravzaprav nastane kaos, ko pride do nastanka narodne vlade za Slovenijo, ki jo vodi vitez Josip Pogačnik. V današnji zmedi, ko na žalost tudi najvišji politiki na vrhu države ne poznajo osnovnih zgodovinskih dejstev o prvi slovenski vladi, bi bilo mogoče dobro, da omenite, za kaj je pravzaprav takrat šlo.

Gre za kokardo bivših avstro-ogrskih slovenskih vojakov, prostovoljcev, borcev za severno mejo. Ker antantne sile niso priznavale enot nasprotnikov v avstro-ogrskih uniformah, je bilo seveda v interesu vojakov, da so si sneli kokarde, si nadeli slovenske trobojnice, izdelane pa so bile tudi razne variante kokard. Govorimo o času od 29. oktobra 1918 do neke konca novembra 1918, ko je v Sloveniji vladala uradno imenovana Narodna vlada SHS v Ljubljani, predseduje pa ji Josip vitez Pogačnik iz Podnarta. Kljub kritikam, ki jih je vlada po svojem odstopu in pozneje doživljala, v mesecu dni izpelje ogromno stvari: vzpostavi narodne straže in s tem prepreči še večji kaos ob umiku poražene avstro-ogrsko armade. Novembra se začne šolski pouk v celoti v slovenščini, celotna uprava je slovenizirana, plakati so bili zdaj samo v slovenščini, pri denarju so se odločili za pretiske oz. prežigovanje. To je bil dolg proces uveljavljanja sprememb. V tem prevratnem obdobju se glede poštnih znamk odločijo za izdelavo nove, lastne znamke z motivom Verigarja – znamenito prvo slovensko znamko. Zanimivo je, da je znamka države SHS prišla v obtok, ko je država že spremenila ime. Imela je napis država SHS v slovenščini in v cirili-

Predstavitve knjige Zgodbe spomenikov prve svetovne vojne na sredinem večeru predavanj o prvi svetovni vojni v Muzeju novejši in sodobne zgodovine Slovenije, 2. aprila 2025.

ci, v obtoku pa je bila od januarja 1919, ko je bila država Slovencev, Hrvatov in Srbov že združena v Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev. Pogačnikova vlada je s polnimi pooblastili Narodnega sveta vladala mesec dni, potem pa je ob združitvi v Kraljevino SHS ponudila odstop, ki je bil sprejet, ampak se je zgodil šele 20. februarja 1919. Do takrat je bila vlada operativna, so ji pa bila zmanjšana pooblastila. 20. februarja jo je nadomestila Deželna vlada za Slovenijo, kar je zelo zanimivo, saj tradicionalnih dežel Kranjske in drugih formalno ni več. Slovenije pa kot državnoupravnega pojma prav tako ni. Josip vitez Pogačnik je bil v času prve svetovne vojne poveljnik kranjskih deželnih strelcev, zaledne enote, ki v praksi ni nikoli zaživela, ker italijanski vojski ni uspelo prebiti fronte. Verjetno mu je tudi to, poleg drugih kvalitet, ki si jih je pridobil kot poslanec, večalo popularnost med ljudmi.

Vojna je sinonim za smrt mladih moških, tragedijo. Kakšen pa je bil odnos do padlih med prvo vojno na fronti in pozneje? Mislim na odnos, ki so ga imeli seveda svoji do svojih, pa tudi odnos Avstrijcev do Italijanov in Italijanov do padlih Avstrijcev, zlasti po vojni, ko so zasedli Primorsko?

V zvezi s spominsko krajino so ostali neuresničeni načrti v zaledju soškega bojišča, kljub množici avstro-ogrskih spomenikov in pokopališč, ki so jih naredili. Avstro-Ogrska je načrtovala celo dva vojna muzeja: na Bledu in v Bohinju. V zvezi s tem so se zavedali tudi turističnega potenciala muzejev. Vse to pa je bilo seveda v vojnem času prepleteno s propagando. Ustanovljena so bila

“

Sam vidim prvo svetovno vojno kot velik prelom, ki je destabiliziral svet. Ne nazadnje se med prvo svetovno vojno zgodi oktobrska revolucija, kar vodi vse do hladne vojne, do Berlinskega zidu in njegovega padca in v tem okviru živimo še danes.

“

Na spominski cerkvi Svetega Duha piše, da sovraštvo ne seže preko pepela umrlih. Druga svetovna vojna je tukaj z dodanim nekakšnim ideološkim ključem ali pa z nekim trkom totalitarizmov to zaostila.

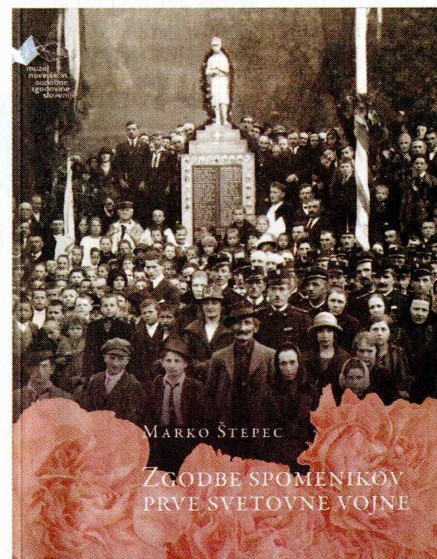
društva in uradi, ki so skrbeli za pokope padlih in grobove. S pokopavanjem nasprotnikov niso imeli nobenih težav. Tudi pozneje se je dogajalo, da so se ljudje v prostoru kraljevine, med njimi posebej veterani, pritoževali, da se lepše skrbi za tuja pokopališča kot pa za domača, ki naj bi jih mačehovsko obravnavali. Problem in značilnost je bila, da so v slovenskem prostoru bila pokopališča vojakov drugih narodov, npr. množica nekaj 10.000 ujetnikov ruske armade, v kateri so bili ljudje mnogih narodov, ki so služili v okviru armade carske Rusije, in pa seveda vojaki vseh avstro-ogrskih narodov, ki so se borili v Posočju. Obseg te dediščine je predstavljen v knjigi, ki vključuje približno 600 fotografij, obdelal pa sem približno 350 lokacij, večinoma gre za simbolne spomenike, kenotafe. Kljub posameznim prekopom je glavnina vojakov pokopana v zaledju gališkega, tirolskega bojišča in drugje v Italiji in na drugih bojiščih.

Italija je po prvi vojni padle načrtno prekopavala v tri velike kostnice. Ena je v Kobaridu, kjer je pokopanih več kot 7.000 vojakov, na Oslavju in največja v Redipuglii. Nekaj prekopov je bilo izvedenih tudi pri urejanju italijanskega pokopališča v Ljubljani. Italijanska država je lepo skrbela tudi za avstro-ogrsko pokopališča, vseeno pa ni pustila nobene konkurence pri oblikovanju državnega spomina. Pozabljeni in odrinjeni iz skupnega spomina so bili tako slovenski kot italijanski vojaki, ki so se borili v avstro-ogrski armadi, vsi tisti, ki so šli leta 1914 v Galicijo skupaj s Slovenci in Hrvati v 97. pehotnem polku, prav tako tisti, ki so bili v še večjem številu iz Tridentinskega; njihov spomin ostaja potlačen. Tako seveda ni prikrita le slovenska dediščina, ampak tudi dediščina Avstro-Ogrske. Paolo Rumiz zato v svoji knjigi Spijo kot konji

zapiše, navajam po spominu: »Mojega dedka ni tu, ne najdem ga ob tem betonskem spomeniku na pokopališču v Redipuglii, ampak je pokopan skupaj s Slovenci v Galiciji ...«

Od konca druge svetovne vojne mineva 80 let. Zakaj se je odnos do mrtvih tako spremenil v drugi svetovni vojni, če vzamemo samo slovenski primer? Prva vojna civilistov ni napadala, obstajajo zelo redki primeri, kot je Idrsko na Tolminkem. Zakaj pri nas v drugi vojni civilizacijsko tako pademo?

Že odnos do ujetnikov je bil drugačen. Primer: Filippo Carbonaro krvavi na velikem hribu pri Cerju, ranjen v hudih bojih, je malce prestrašen in ga poročnik, častnik avstro-ogrsko (nasprotne) vojske, prime za roko in pravi: Ne boj se, vse bo v redu. In avstrijski vojaki ga peljejo v prevezovališče. Anton Grahek se svojemu častniku opraviči, ko Italijan odvrže puško; v smislu: Sem ga poslal, da gre v naše zaledje, ker je odvrnil orožje. Častnik vojaka pohvali, da je ravnal pravilno – ko enkrat nasprotnik položi orožje, ni več sovražnik. Ne nazadnje na spominski cerkvi Svetega Duha piše, da sovraštvo ne seže preko pepela umrlih. Druga svetovna vojna je z dodanim nekakšnim ideološkim ključem ali pa z nekim trkom totalitarizmov to zaostila. Obveljala je drugačna misel: enkrat sovražnik, vedno sovražnik. Morda bi za prva leta po drugi vojni

Naslovnica knjige dr. Marka Štepeca.

še lahko to skušal razumeti in bi lahko zdaj naredil traktat o fanatizmu in totalitarizmu kot razlogih. Zdaj, ko se je to preneslo na vse generacije, da nas bodo še čez 20 let spraševali, kako je možno, da imamo po novih raziskavah že več kot 700 grobišč, je odgovor vse težji. To breme je nesmiselno prenašati.

Nekaj so grobišča – v bistvu so morišča – dokler niso odkopana in sanirana, ampak celo fašistična Italija je bila sposobna pietetno obravnavati nasprotnike, naša politična elita in ljubljanska mestna oblast z gospodom Jankovičem na čelu pa ne zmoreta tega civilizacijskega koraka. Kje pride do te moralne poškodovanosti? Ali je to nepoznavanje zgodovine, zmanjšava glede vrednot?

Lahko poskusim, nimam pa pravega odgovora. Svet med letoma 1914 in 1918 živi v tej krščanski tradiciji in to je prav gotovo eden od razlogov. Potem pa se zgodijo zaostritve; sam vidim prvo svetovno vojno kot velik prelom, ki je destabiliziral svet. Ne nazadnje se med prvo svetovno vojno zgodi oktobrska revolucija, kar vodi vse do hladne vojne, do Berlinskega zidu in njegovega padca in v tem okviru živimo še danes. Mislim, da so se ljudje, ki se jim je svet destabiliziral med prvo svetovno vojno, navzeli nekih militantnih obrazcev, nekega tovarštva, »Kameradschafta« iz strelskih jarkov, in potem so to prenašali v družbo, ki je bila vedno bolj agresivna. Bojim se, da smo mi otroci vsega tega. Vso to analizo bi morali preprosto

prepustiti zgodovinarjem, predvsem pa biti sposobni samorefleksije.

Priča smo hvalevrednemu praznovanju konca druge svetovne vojne, dnevu zmage. Danes se poskušajo ti datumi konca vojne, ki pravzaprav pomenijo nov razkol in pot v nov totalitarizem, predstaviti kot počelo slovenstva ali pa celo slovenske države, ne pa osamosvojitve, kjer smo v resnici nastopali enotno in kjer smo seveda do svoje države prišli z relativno malo žrtvami.

Osamosvojitve Slovenije s plebiscitom, s tistim dogajanjem ob koncu 80. let, je prav gotovo bila možnost, da bi si jo bilo, če te točke ne bi bilo, vredno izmisliti. Ampak to točko smo imeli, jo imamo, pa jo s tako lahkoto ignoriramo. Takrat, v 90. letih, so nekateri pesimisti rekli, da demokracije še 20 let ne bo, v resnici pa se zdi, da vse te demokratične možnosti in želje še danes niso v celoti uresničene.

Tukaj imam peticijo, ki ste jo takrat sestavili z ddr. Vereno Perko ob ukinitvi muzeja osamosvojitve. Kaj bi rekli o tej mentaliteti, ki slovensko osamosvojitve vzpostavlja kot nekaj združevalnega, kar nam je končno res dalo državo, vsiljujejo nam ga pa kot obdobje, ko smo se najbolj ločevali in pobijali med sabo?

Takrat se ni zgodila samo ukinitve muzeja osamosvojitve, zgodila se je ukinitve dveh ustanov in vzpostavitev

nove ustanove, ki ima zdaj ime Muzej novejšje in sodobne zgodovine Slovenije. Še danes nas kakšen obiskovalec vpraša, ali se šalimo, glede na to, da se mi ukvarjamo z 20. stoletjem in ne z 19. stoletjem. Lažje je stvari ukinjati, kot jih vzpostaviti. Imamo vse vrste muzejev, celo muzej čokolade, muzej bančništva, ampak le muzej osamosvojitve naj bi bil moteč. Namen muzeja je bil vzpostaviti mrežo iz vseh obstoječih zbirk in poglobljeno odgovoriti na vprašanja, kaj je pravzaprav samostojnost, kaj je identiteta, kaj je demokracija in tako naprej. Danes se vse bolj zdi, da prav to manjka, in vsi ti odzivi, ta že prav živčna občutljivost, češ da je ta muzej edini, ki naj bi bil problematičen, razkriva, da je nekaj narobe.

Česa ste se vi, ki ste tako dober poznavalec, naučili zase in tudi za družbo v celoti?

Naučil sem se, da se v zgodovini ne spremeni prav veliko. Vojne so ves čas, bile so v preteklosti, na žalost so tudi v sedanjosti in ne vidim načina, da jih ne bi bilo tudi v prihodnosti. Na predavanjih so me večkrat vprašali, ali je zgodovina učiteljica življenja. Zadnje čase raje rečem, da ves čas ponavljamo napake. In moja teza, ki jo zadnje čase postavljam, je poziv, da bi bili dobri, strpni, vključujoči. Za to ne potrebujemo zgodovinskega znanja. Zgodovina je seveda pomembna, saj brez preteklosti ni prihodnosti, to je naša osebna, družinska, narodna in državna identiteta, ampak če želimo ravnati dobro, bodimo pač dobri zdaj, začne se namreč z vsakim izmed nas.

